

JE Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai
kanceliarija@prezidentas.lt

2021-10-21 Nr. 21/10/07

Kopija siunčiama

LR Prezidento vyriausiajai patarėjai Jūratei Šovienei
jurate.soviene@prezidentas.lt

LR Prezidento vyriausiajai patarėjai Irenai Segalovičienei
irena.segaloviciene@prezidentas.lt

LR Prezidento vyriausiajam patarėjui Povilui Mačiuliui
povilas.maciulis@prezidentas.lt

Siunčiama tik el. paštu

DĖL LR BAUDŽIAMOJO KODEKSO PAPILDYMO 148(1) STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-3746(2)

Š. m. spalio 14 d. Seimas Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) įtvirtino atsakomybę už neteisėtą žmogaus persekiojimą. Pagal priimtas naujas nuostatas, „tas, kas prieš aiškiai išreikštą žmogaus valią neturėdamas teisėto pagrindo sistemingai persekiojo šį žmogų, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo buvo priverstas pakeisti gyvenamąją vietą ar darbą, ar mokymosi įstaigą arba buvo padarytas kitoks neigiamas poveikis jo socialiniam gyvenimui ar neigiamas poveikis jo emocinei būsenai, padarė baudžiamąjį nusižengimą“. Būtinybė išskirti persekiojimą į atskirą nusikalstamos veikos sudėtį atsirado dėl to, kad dabartinis teisinis reguliavimas daugeliu persekiojimo atvejų neveikia, o nukentėjusieji nesulaukia tinkamos ir greitos pagalbos.

Prieš teikiant LR BK pataisą, 2018 m. Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamentas atliko analitinį tyrimą „Atsakomybė už asmens persekiojimą, smurto artimoje aplinkoje aukų civilinės apsaugos priemonės ir psichologinio smurto samprata užsienio valstybių įstatymuose“. Šio tyrimo duomenimis, daugiau kaip 20 Europos Sąjungos valstybių narių savo baudžiamuosiuose įstatymuose numato atsakomybę už asmens persekiojimą.

Europos Sąjungos Pamatinių teisių agentūros 2014 m. Europos Sąjungoje atliktame moterų populiacijos tyrime konstatuojama, kad persekiojimas yra stipriai paplitęs reiškinys – net 18 proc. tyrime apklaustų moterų yra patyrusios persekiojimą nuo 15 metų amžiaus, 5 proc. buvo patyrusios persekiojimą per paskutiniuosius 12 mėnesių iki apklausos. Tačiau, pasak Pamatinių teisių agentūros, net 74 proc. persekiojimo atvejų nepatenka į teisėsaugos institucijų akiratį.¹

¹ Šaltinis: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35436&p_k=1&p_t=268946

Persekiojimo kriminalizavimo pataisos parlamente registruotos dar 2019 m., jas inicijavo dabartinė LR Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen kartu su moterų ir žmogaus teises ginančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis, Specializuotos kompleksinės pagalbos centrais (toliau - SKPC). Daugiau nei 50 žmogaus teisių srityje dirbančių organizacijų šių metų kovo 8 d. kreipėsi į LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą, prašydamos organizuoti persekiojimo kriminalizavimo klausymus. Kreipimasi pasirašiusios organizacijos daugelį metų teikia pagalbą moterims, nukentėjusioms nuo smurto artimoje aplinkoje, tame tarpe ir nuo sisteminio persekiojimo.

Nevyriausybinių organizacijų ir SKPC ne kartą ragino drausti persekiojimą kaip pakartotinius veiksmus, ieškant kontakto su asmeniu tiesiogiai ar nuotolinėmis priemonėmis, ar per trečiuosius asmenis, kurie sukelia baimės ir/ar nesaugumo jausmus, ypač tais atvejais, kai tai daroma nutraukus smurtinį ar kitą santykį.

LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui svarstant siūlymą kriminalizuoti persekiojimą, įvyko keli klausymai, kuriuose dalyvavo Seimo nariai, Policijos departamento, Seimo kanceliarijos Teisės departamento, SKPC, žmogaus teisių srityje dirbančių NVO atstovai, teisininkai. Klausymų metu sutarta, kad persekiojimą reikia išskirti atskiru LR Baudžiamojo kodekso (BK) straipsniu.

LR BK pataisos yra ilgo ir nuoseklaus moterų teisių užtikrinimo srityje dirbančių NVO darbo rezultatas. Gerokai daugiau nei pusė LR Seimo narių – 101 – tokioms pataisoms pritarė. Susilaikė 23, nepritarė vos 3 LR Seimo nariai.

Apie persekiojimo, kaip atskiros savarankiškos nusikalstamos veikos, kriminalizavimą nereikėtų kalbėti, jei persekiojimą patiriantys asmenys sulauktų tinkamos apsaugos ir pagalbos. Dabartinis teisinis reguliavimas (LR BK 145 str. Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas) neveikia tais atvejais, kai nėra tiesiogiai grasinama nužudyti ar atlikti kitus asmens gyvybei, sveikatai ar turtui pavojingus veiksmus, tačiau sukelia didelę psichosocialinę žalą persekiojimą patiriantiems asmenims, kurių absoliučią daugumą sudaro moterys.

Su persekiojimo veikomis labiausiai susijęs LR BK 145 str. 2 d. (grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas). Svarbu atkreipti dėmesį, kad LR BK 145 str. numatyta atsakomybė už veikas, kurios **apima tik pačias pavojingiausias** persekiojimo formas. LR BK 145 str. 1 d. įtvirtinta grasinimo nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą nusikaltimo sudėtis apima šių grasinimų realumo požymį, t. y. turi būti įrodyta, jog kaltininkas

siekė, jog nukentėjusysis patikėtų nužudymo ar sunkaus sužalojimo realumu. Realumas paprastai nustatomas pagal konkrečius kaltininko veiksmus, įskaitant **realiai pavartotą smurtą**. Tuo tarpu LR BK 145 str. 2 d. numatytas sistemingas žmogaus bauginimas naudojant psichinę prievartą yra dar sunkesnis nusikaltimas nei grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą (kvalifikuota sudėtis). Atitinkamai, už sistemingą žmogaus bauginimą naudojant psichinę prievartą numatyta maksimali bausmė yra didesnė nei už, pavyzdžiui, nežymų šeimos nario sveikatos sutrikdymą ar fizinio skausmo sukėlimą (LR BK 140 str. 2 d.) ar netgi nesunkų asmens sveikatos sutrikdymą (sužalojimą, kuris lemia iki 30 proc. darbingumo netekimą, LR BK 138 str.). Tai lemia, kad minėtos LR BK 145 str. **nuostatos nukreiptos tik į itin pavojingų bauginimo formų užkardymą**.

Svarbu pabrėžti, jog Lietuvos teismų formuojama praktika remiasi bauginimo elementu, nors persekiojimo veiksmai savaime gali ir neturėti bauginamojo pobūdžio. Persekiojimo atveju baugina ne veiksmų turinys (grasinimai nužudyti, sužaloti sveikatą ir kt.), o nesiliaujantys nepageidaujami persekiotojo veiksmai. Nors teismų formuojama praktika stengiasi apimti persekiojimo veiksmus, kuriuos kriminalizuoti ragina ir Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo, praktikoje matyti, kad ne visi persekiojimo atvejai patenka tarp LR BK draudžiamų veikų.

SKPC pagal LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą teikiantys specializuotą kompleksinę pagalbą asmenims nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje pažymi, jog šiuo metu Lietuvoje **egzistuojantis teisinis reguliavimas neapsaugo** nuo persekiojimo kenčiančių asmenų (tiek esančių formalioje ar neformalioje santuokoje, tiek ir po jos nutraukimo), ypatingai smurtą artimoje aplinkoje patiriančių mergaičių ir moterų. Tai labai gerai parodo pridėdamos SKPC specialistų užfiksuotos nuo persekiojimo nukentėjusių moterų istorijos (šias istorijas draudžiama viešinti be atskiro Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų sutikimo). Tikimės, jog realios istorijos suteiks galimybę susipažinti su skaudžia ir neretai traumuojančia persekiojimą patiriančių asmenų kasdienybe.

Istorijos patvirtina, kad persekiojimas pasireiškia ne tik tiesioginiais grasinimais nužudyti, atlikti kitus asmens gyvybei, sveikatai ar turtui pavojingus veiksmus, bet ir veiksmais, kurių LR BK 145 str. neapima – nepageidajamu kontakto ieškojimu, ieškojimu ryšio per kitus asmenis, buvimu vietose, kur yra nukentėjusioji (-ysis), ir pan. Moterys mini, kad, norėdamos sulaukti pagalbos iš policijos pareigūnų patyrus persekiojimą, turi pateikti įrodymus, kad buvo ne tik grasinama. Persekiojimas pats savaime yra psichologinis smurtas, kuris, nors ir sunkiai įrodomas, sukelia psichologinę ir emocinę žalą. SKPC darbo praktika rodo, kad persekiojamas žmogus išgyvena depresinę būseną, padidintą nerimą, hiperbudrumą, nemigą, bejėgiškumą, gėdos, nesaugumo ar kaltės jausmą, nuovargį bei stresą. Kenčiantys nuo tokio smurto neretai griebiasi

Registracijos adresas: Smilėių g. 6 LT-92276, Klaipėda. Adresas korespondencijai: J. K. Chodkevičiaus g. 10, LT-97130 Kretinga, el.paštas asociacija@skpcpagalba.lt, Įmonės kodas 304936989 A/s LT077044060008260880 AB SEB bankas

alkoholio, raminamųjų vaistų, o kartais kaip vienintelę išeitį mato savižudybę.

Remiantis praktine SKPC specialistų patirtimi teikiant pagalbą nuo persekiojimo, kaip vienos iš smurto artimoje aplinkoje formų, nukentėjusiems asmenims, Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų specialistai ragina JE Lietuvos Respublikos Prezidentą Gitaną Nausėdą pasirašyti nukentėjusiems asmenims būtinas LR Baudžiamojo kodekso pataisas papildant jį 148(1) straipsniu. Neteisėtas žmogaus persekiojimas (Baudžiamojo kodekso XX skyriaus pavadinimo pakeitimo ir Kodekso papildymo 148(1) straipsniu įstatymo projektas).

Pasirašo:

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, vienijanti 16 Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų

Lietuvos moterų lobistinė organizacija, vienijanti 44 organizacijas

Lietuvos žmogaus teisių centras

Žmogaus teisių stebėjimo institutas